ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHGA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING TA'SIRI

Usmonov Parviz

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsent v.b., PhD

Raximboyev Javohir

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20086472

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston hududida keng qamrovli o'rin egallayotgan investitsiya faoliyatiga kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohalarining ta'siri xususida o'z fikrimizni yoritib beramiz. Investitsiya muhitini yaxshilash yo‘nalishlari va ularni yanada takomillashtirish borasidagi islohotlar borasida ma'lumotlar berib boriladi. Investitsion faollikni oshirish, huquqiy va iqtisodiy sharoitlarni takomillashtirish, xorijiy sarmoyalarni jalb qilishda yurtimiz hududida yaratilayotgan imkoniyatlar yoritilgan. Shuningdek, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, investitsiya muhiti, sarmoya, iqtisodiy islohotlar, investitsion faoliyat, biznes muhit.

Biz bilamizki bugungi globallashuv davrida iqtisodiy raqobatning kuchayib borishi har bir rivojlanayotgan mamlakatlarni investitsiyalarni jalb qilishga va tadbirkorlik muhitini yaxshilashga undamoqda. Shuni ta'kidlab o'tishimiz joizki yurtimizda mustaqillikning dastlabki yillaridanoq tadbirkorlik faoliyatiga alohida e'tibor qaratilinib kelingan. Mamlakatimiz hududiga chetdan investitsiyalar jalb qilish va uni to'g'ri yo'naltirishga e'tibor qaratilgan. Xususan, Markaziy Osiyo mintaqasida Qozog‘iston kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish hamda xorijiy investitsiyalarni jalb etishda faol siyosat yuritayotgan davlatlardan biridir. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 14.05.2019 yildagi PF5718-son “Tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va himoya qilish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoniga asosan bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘sishida, yangi ish o‘rinlarini yaratishda va aholining daromadini oshirishda muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichida O‘zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilash, tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, investitsiya muhitini yaxshilash yo‘lida izchil islohotlar olib borilmoqda. Ushbu islohotlar natijasida mamlakatda tadbirkorlik faoliyati uchun qulay sharoitlar yaratilib, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi va barqarorligi oshib bormoqda. Kelgusida bu sohada huquqiy barqarorlikni mustahkamlash, moliyaviy imkoniyatlarni kengaytirish, raqamlashtirishni chuqurlashtirish orqali investitsion jozibadorlikni yanada oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu va bunga o'xshash siyosatlarning barchasi yurtimiz iqtisodiyotining mustahkamligiga xizmat qiladi. Qozog‘iston hukumati tadbirkorlar uchun soliq imtiyozlari, yengillashtirilgan kreditlar, biznes-inkubatorlar va maxsus iqtisodiy zonalar kabi ko‘plab mexanizmlarni yo‘lga qo‘ygan. Bunda asosiy e'tibor xorijiy investorlar ishonchini qozonishga va ularni mahalliy biznes loyihalariga jalb etishga qaratilgan. Mazkur tajribani o‘rganish orqali Qozog‘istonda kichik biznesni rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar, investitsiyaviy muhitning o‘ziga xos jihatlari hamda xalqaro tajribaning o'rgib chiqamiz. Barqaror rivojlanishning dolzarbligi dunyoda davom etayotgan iqlim o'zgarishi - antropogen omillar sabab yoki qo'zg'atgan ekstremal meteorologik, iqlimiy va gidrologik hodisalar bilan bog'liq. Bu uglerod neytralligiga erishish uchun iqtisodiy qayta qurishni talab qiladi. Kichik biznes sektori bozor iqtisodiyoti hukm surayotgan har qanday davlatda harakatlantiruvchi kuch hisoblanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR. Qozog'iston aksariyat mamlakatlar uchun xos bo'lgan tendentsiyalarni namoyish etadi. 2024 yil holatiga ko'ra, mamlakat SDG reytingida 163 mamlakat ichida 66-o'rinni egalladi. Ma'lum bo'lishicha, MRMga erishish uchun davlat byudjeti mablag'larining o'rtacha 81 foizi yo'naltirilgan bo'lsa-da, maqsadli ko'rsatkichlarning atigi 58,6 foizi moliyalashtirildi. Bu byudjet taqsimoti va maqsadlar ustuvorligi o'rtasidagi potentsial nomuvofiqlikni ko'rsatadi Qozog'iston kichik biznesining barqaror rivojlanishi davlat, tadbirkorlik sub'ektlari va jamiyatning yaqin hamkorligida amalga oshirilishi kerak. Qozog'istonda kichik biznesni rivojlantirish sohasidagi ko'rsatkichlarning o'sishiga qaramay, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, eksport salohiyatini ro'yobga chiqarish va mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy o'sishi barqarorligiga yanada ijobiy ta'sir ko'rsatish uchun ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik jarayonlarni hisobga oladigan sifat o'zgarishlari talab etiladi. Qozog'iston kichik va o'rta korxonalarini strategik rivojlantirishning asosiy parametrlari band bo'lganlar sonining ko'payishi, yalpi ichki mahsulot ulushining oshishi, mehnat unumdorligi va investitsiyalar hajmining oshishi bilan bog'liq. Shu bilan birga, tadbirkorlik salohiyatini yuksaltirish iqlimga betaraf, resurslardan tejamkor va moslashuvchan raqamli iqtisodiyotga erishishga e'tibor qaratmaydi. Keyingi barqaror rivojlanish manfaatdor tomonlarning "tadbirkorlik subyektlari – jamiyat – davlat" faol tarmoq hamkorligi asosida amalga oshirilishi kerak. Shu bilan birga, Qozog'iston kichik va o'rta korxonalarini strategik rivojlantirishning asosiy parametrlarining o'tkazilgan tahlili xodimlar sonining ko'payishi, yalpi ichki mahsulot ulushining o'sishi, mehnat unumdorligi va investitsiyalarning o'sishi bilan bog'liq. Shu bilan birga, strategik hujjatda ("Kichik va o'rta tadbirkorlikni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi") tadbirkorlik salohiyatini yuksaltirishda iqlimdan xolis, resurslardan tejamkor va moslashuvchan raqamli iqtisodiyotga erishishga e'tibor qaratilmagan. Dominant manfaatdor tomon – "davlat" KO'Bni rivojlantirishga qaratilgan strategik hujjat doirasida KO'B sektorining barqaror rivojlanish ko'rsatkichlarini rasmiylashtirmaydi.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatida investitsiyalar jalb qilish o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bu jarayonda iqtisodiy barqarorlik, huquqiy muhit, infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi hamda moliyaviy tizimning ochiqligi muhim omillar sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur davlatlarda kichik biznes ko'p hollarda iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi bo'lib xizmat qilgani bois, unga sarmoya jalb etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, rivojlanayotgan mamlakatlarda sarmoyadorlar uchun mavjud xavflar – siyosiy beqarorlik, qonunchilikdagi noaniqliklar, korrupsiya, valyuta xatarlarining yuqoriligi kabi omillar ham e'tiborga olinadi. Shunday bo'lsa-da, bunday mamlakatlardagi bozorlarning kengligi, mehnat resurslarining arzonligi va iqtisodiy o'sish istiqbollari investorlar uchun jozibador omillar bo'lib qolmoqda. Kichik biznes subyektlarining o'zini namoyon qilishi, innovatsion loyihalarni amalga oshirishi va tashqi investorlar bilan samarali hamkorlik o'rnatishi uchun hukumat tomonidan yaratiladigan qulay sharoitlar, imtiyozlar va kafolatlar muhim rol o'ynaydi. Xulosa qilib aytganda, rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik biznes va tadbirkorlik sohasiga investitsiya jalb etish – bu nafaqat iqtisodiy o'sish omili, balki mamlakatning xalqaro miqyosdagi raqobatbardoshligini oshirish yo'lida muhim strategik vazifadir. Bu borada davlat va xususiy sektor hamkorligi muvozanatli va uzoq muddatli natijalarga olib kelishi mumkin. Shu o'rinda shuni ham aytish joizki investitsion faoliyatga ham kichik biznes va xususiy tadbirkorlik chambarchas tarzda ta'sir qilib kelmoqda, uning keng qamrovda kichik tarzda ham kirib kelishiga turli sohalarda paydo bo'lishiga imkon yaratib berdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning 2024-yil 20- yanvardagi "Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va investitsiya muhitini yanada yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ–45-son qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent: Adolat, 2020.

3. Mirziyoyev, Sh. M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2022.
4. Karimov, I. A. O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. — Toshkent: O‘zbekiston, 1997.
5. Qosimov, A. va Jo‘rayev, B. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotdagi o‘rni. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.